

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-13>

УДК 336.71

Дорошенко Н.О., Віскарєва Е.О.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. Банківська система відіграє важливу роль для ефективного функціонування економіки країни. У статті досліджено сутність поняття «банківська система» та визначено вектор для аналізу її поточного стану в Україні. Актуальність розглянутої теми полягає у тому, що банківська система є важливою складовою фінансового ринку, а її стабільність та ефективність – необхідна умова розвитку національної економіки. У роботі проаналізовано стан банківського сектору, визначено фінансові ризики, з урахуванням яких функціонує вся банківська система, та запропоновано шляхи мінімізації їх впливу. Розглянуто економічні проблеми України, які розпочалися під час пандемії COVID-19 та посилюються через повномасштабне вторгнення росії в Україну, та шляхи їх подолання. В результаті було визначено роль банківської системи у відновленні економіки України, а також сформовано рекомендації для подальших напрямків дослідження.

Ключові слова: банківська система, банківський сектор, банк, економіка, стабільність, стійкість, Національний банк України.

Doroshenko Nadiya, Viskarieva Elina

V.N. Karazin Kharkiv National University

THE ROLE OF THE BANKING SYSTEM IN RECOVERY OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Summary. The banking system plays an important role for the efficient functioning of the country's economy. The mechanism of distribution of financial resources and funds, their mobilization and involvement in economic circulation takes place precisely through the banking system. The article examines the nature of the term "banking system" and defines a direction for analyzing its current state in Ukraine. The relevance of the discussed topic lies in the fact that the banking system is an important component of the financial market, and its stability and efficiency are a necessary condition for the development of the national economy. The purpose of the study is to analyze the activity of the banking system of Ukraine during the martial law and to determine its role in the recovery of the Ukrainian economy. The work analyzes the state of the banking sector, identifies the financial risks that affect the entire banking system, and suggests ways to minimize their impact. The economic problems of Ukraine, which began during the COVID-19 pandemic and intensified due to Russia's full-scale invasion of Ukraine, and ways to overcome them are considered. In the article the activity of the banking system of Ukraine for the period from 2018 to the first half of 2023 are explored. The main indicators of the banking sector of the country were considered and the risks faced by the banking system were determined. Also, the article examines the regulatory influence of the state government and the National Bank of Ukraine on maintaining the stability and stability of the banking sector of our country. This influence is very important, because careful supervision and monitoring allows timely identification of certain deviations and violations of regulations and taking appropriate actions to eliminate them. As a result, the role of the banking system in the recovery of Ukraine's economy is determined. The banking system must work stably and efficiently because it is an intermediary that will participate at every stage that Ukraine will overcome on the way to a developed market economy. Topics for further research are identified, the detailed study of which would be a likely expansion of the topic under consideration.

Keywords: banking system, banking sector, bank, economy, stability, sustainability, National Bank of Ukraine.

Постановка проблеми. Широкомасштабна війна, що почалася 24 лютого 2022 року, спричинила поглиблення соціально-економічної кризи в Україні. Економіка країни не встигла відновитися після жорстких карантинних обмежень, що були запроваджені внаслідок пандемії COVID-19, а тепер вона продовжує своє функціонування в умовах геополітичної нестабільності. Економічний розвиток залежить від ефективної та злагодженої діяльності всіх ланок фінансової системи, серед яких важливе місце займає банківська система. Саме тому необхідно оцінити роль банківської системи у відновленні економіки України, визначити наявні проблеми та шляхи їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні засади функціонування банківської системи досліджені у роботах великої кількості науковців, серед них Мордань Є.Ю., Стрельбицька Л.М., Лондар С.Л., Дзюблюк О.В., Оніщенко Ю.І. та багато інших. Також значний вклад робить Національний банк України, який в своїх публікаціях окреслює головні вектори руху, оцінює поточний стан банківського сектору та робить прогнози його майбутнього розвитку.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні реалії потребують постійної оцінки потенційних загроз, що постають перед банківською системою, та пошуку шляхів подолання або мінімізації їх негативного

впливу. Необхідно окреслити наявні проблеми в економіці України та визначити роль банківського сектору для їх подолання.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз діяльності банківської системи України під час воєнного стану та визначення її ролі у відновленні економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Багато практиків та теоретиків стверджують, що банківська система є кровоносною системою економіки країни. Без цього життєзабезпечувального елемента економічний розвиток є неможливим.

В економічній теорії немає однозначного визначення поняття «банківська система». Існує декілька різноманітних підходів до розгляду цієї економічної категорії. Найбільш повно розкриває сутність банківської системи у своїй праці Мордань Є.Ю., розглядаючи її з трьох точок зору: інституційної, функціональної та системної [4].

Інституційний підхід використано в українському законодавстві. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» в статті 4 зазначається, що «банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України» [2]. Цієї точки зору дотримуються Стрельбицька Л.М., Лондар С.Л., вони дають такі визначення як «сукупність різних видів банків і банківських інститутів в їх взаємозв'язку, що існує в тій чи іншій країні в певний історичний період», «сукупність банків, що виконують відповідні функції» [10], «сукупність взаємопов'язаних фінансово-кредитних установ (банків)» [3].

В межах даного підходу виникають певні суперечності, оскільки одні розглядають лише банківські структури, а інші вважають, що небанківські фінансові установи, які виконують певні функції банків, теж є невід'ємною частиною банківської системи. На наш погляд, доцільніше розглядати банківську систему лише як сукупність банківських установ та їх структурних підрозділів, оскільки небанківські фінансово-кредитні установи є окремою ланкою кредитної системи. Вони не виконують всіх функцій банків, та мають іншу роль в економіці, тому не будемо їх розглядати при аналізі банківської системи.

Системний підхід у своїх роботах використовують Дроздовська Л.П., Тиркало Р.І., Колодій О.А., Дзюблюк О.В. Останній визначає банківську систему як «сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» [1]. Це твердження розкриває сутність нашого предмета дослідження, визначаючи елементи системи, підкреслюючи наявність взаємозв'язку між ними, керуючого апарату та мети функціонування банківської системи.

Прикладом функціонального підходу є визначення Онищенко Ю.І., яка запропонувала розуміти банківську систему як сукупність банківських установ, специфіка взаємодії між якими

створює самостійну економічну структуру (рівні) з метою забезпечення та регулювання процесів формування і використання фінансових ресурсів, необхідних для потреб розвитку економіки з максимально можливим ступенем раціональності, оптимальності та ефективності [6].

Отже, кожна з розглянутих точок зору має право на своє існування. Однак системний підхід все ж таки більш повно розкриває сутність банківської системи, вказуючи на складність функціонування даної структури та її необхідність в економіці країни. На основі дослідженого матеріалу, пропонуємо власне визначення банківської системи як сукупності банківських установ та їх структурних підрозділів, не залежно від форми власності, характеру операцій та інших особливостей, що мають чітко визначеного регулятора, який координує, контролює та забезпечує злагоджене функціонування всієї системи для розвитку економіки країни.

Банківська система є однією із найважливіших складових економіки. Адже, необхідною умовою для успішного функціонування економіки, ефективного здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання та забезпечення життєдіяльності населення є необхідна маса грошей в обігу, яка має збільшуватись або зменшуватись відповідно до зміни попиту на гроші, а також належним чином мають виконуватись трансформаційна та стабілізаційна функції банківської системи. Крім того, має бути розроблений дієвий механізм забезпечення ефективного формування платіжних засобів, надання кредитів, віднаходження додаткових джерел грошових коштів. Саме тому необхідний комплексний підхід до вирішення наявних проблем та якісне виконання взятих зобов'язань перед населенням, підприємцями, підприємствами й організаціями, державними та місцевими органами влади. Завдяки цьому підвищуватиметься ефективність використання коштів, що є цілеспрямованим шляхом до стабілізації соціально-економічної ситуації в нашій державі [5].

Під час пандемії COVID-19 банківська система продемонструвала свою стійкість та здатність функціонувати в нестандартних умовах. Стабільність була досягнута за рахунок очищення банківської системи та сформованого запасу ліквідності. При настанні надзвичайних обставин важливо показати стійкість роботи банківської системи для уникнення панічних настроїв серед населення. Оскільки прояв паніки супроводжується значним відтоком коштів з банків, що перешкоджає їх ефективному функціонуванню в економіці країни. В такому випадку банківська система стикається з проблемами ліквідності, достатності капіталу, рентабельності тощо. Проаналізуємо сучасний стан банківської системи та її діяльність при економічному спаді у країні. У таблиці 1 наведено кількість банків протягом 2019–2023 рр.

В першому кварталі 2023 року функціонувало 65 банків. НБУ постійно стежить за дотриманням банками вимог у сфері фінансового моніторингу, тому у випадках систематичного порушення він відкликає у них ліцензії. За розглянутий період 10 установ припинили свою діяльність, з них 7 – за невідповідність вимогам, два дочірні банки російських фінансових корпорацій були

ліквідовані з початком воєнних дій та один банк (у 2021 році) було трансформовано у небанківську фінансову установу.

Таблиця 1
Кількість банків за період 2019–2023 роки

Банки	2019	2020	2021	2022	1 кв. 2023
Платоспроможні	75	73	71	67	65
Державні	5	5	4	4	4
Іноземні	20	20	20	16	15
Приватні	50	48	47	47	46

Джерело: складено автором за даними НБУ [9]

У липні 2023 року Правління Національного банку ухвалило рішення про виведення з ринку АТ «СЕНС БАНК». Причинами цього стали пов'язаність власників опосередкованої істотної участі з росією, яка є країною-агресором та здійснила повномасштабне військове вторгнення на територію України, а також негативна динаміка деяких показників діяльності банку за останній рік. Відбулося суттєве зменшення регулятивного капіталу, а власники істотної участі через накладення на них санкцій не мали змоги виконувати свої зобов'язання щодо підтримки нормативів достатності капіталу.

Кабінет Міністрів України погодився з пропозицією НБУ, так 22 липня 2023 року банк було націоналізовано. Дане рішення має забезпечити подальшу стабільну роботу банківської установи, захист інтересів вкладників й інших кредиторів банку та запобігти негативним наслідкам на фінансовому ринку. Тобто держава зацікавлена у стабільності банківської системи та підтримку її.

Нааявні зміни – це показник дієвого моніторингу з боку регулятора, який слідкує за тим, що на ринку будуть представлені лише ті банки, які здатні відповідати за своїми зобов'язаннями та не руйнуватимуть загальну репутацію банківського сектору. На нашу думку, банківський сектор має задовільну структуру та ефективний регуляторний апарат, що злагоджено діє для досягнення стійкості та стабільності.

Варто відмітити, що банківський сектор України є досить концентрованим. Протягом останніх років концентрація посилюється, так частка

чистих активів найбільшого банку (Приватбанку) становить 23%, а частка двадцяти найбільших банків – 93,4%. Тобто на решту 45 банків припадає лише 6,6% [9]. Така ситуація створює певні ризики, оскільки це негативно впливає на конкуренцію між банками. При виникненні у великого банку проблем з ліквідністю чи платоспроможністю втрачається довіра населення до всього банківського сектору. Як наслідок відбувається відтік грошей з інших банків, і вся банківська система опиняється в зоні ризику.

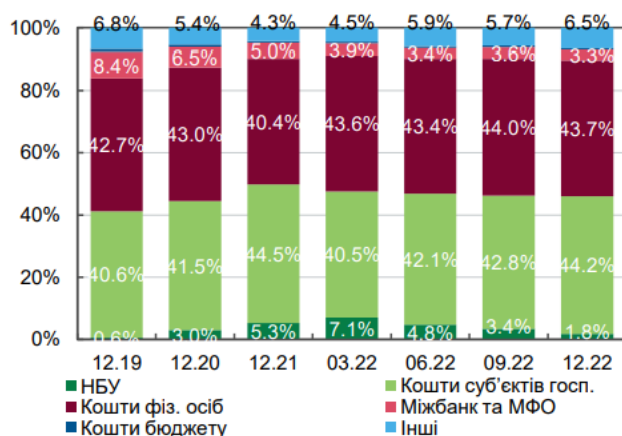
Велика концентрація чистих активів та капіталу припадає на державні банки, які відіграють важливу роль під час війни та інших кризових явищ. Вони є основними гравцями у кредитуванні стратегічно важливих підприємств та підтримці малого та середнього бізнесу в рамках державних програм (наприклад, програма «Доступні кредити 5-7-9»). Ризиків щодо державних банків немає, оскільки в складні періоди саме вони мають підтримувати державу та її економіку, відповідно частка їх активів та капіталу є великою та достатньою для активних операцій. НБУ контролює діяльність цих банків та вимагає від них перегляду своїх стратегій, оскільки вони мають чітко розуміти свою роль у відбудові економіки та працювати у цьому напрямку [9].

Фондування є важливим для забезпечення банками своєї основної діяльності. Згідно рис. 1 основоформуючими є кошти фізичних осіб та суб'єктів господарювання. Бачимо збільшення частки коштів НБУ, оскільки рефінансування було необхідним для підтримки ліквідності банківського сектору. Суттєве зростання цієї складової пасивів відбулося під час коронакризи та на початку війни, що пов'язано з тимчасовим відтоком грошових коштів населення та бізнесу. Однак коли банківська система показала свою стійкість та стабільність, обсяги залучених коштів почали зростати. У 2022 році був приріст коштів клієнтів на 3 в.п. порівняно з 2021 роком.

Відбулися певні зміни в поведінці населення, адже на початку військового вторгнення в Україну всі намагалися тримати свої збереження у готівці, то потім тенденції змінилися. Люди почали розміщувати свої кошти на депозитних та поточних рахунках з міркувань безпеки та зручності користування. Банки забезпечували ефективність безготівкових платежів, тому українці продовжували активно використовувати платіжні картки для безготівкових розрахунків.

Обсяги строкових коштів населення у гривні зросли. Близько половини нових гривневих строкових вкладів залучається на строк від 1 до 6 місяців. Ставки за довгими депозитами вищі, тому її пропозиція більша. Майже третина нових депозитів була в іноземній валюті, оскільки через обмеження НБУ у купівлі валюти, її можна було придбати із зарахування на депозит. Для збереження гривневих заощаджень від знецінення населення активно відкривало депозити там чином.

Банківська система підтримала тих, хто був вимушений виїхати за кордон. Клієнти банків мали змогу розраховуватися та знімати кошти з рахунків в інших країнах. За межами України обсяг операцій із платіжними картками, емітованими українськими банками, суттєво збільшився та становив 7,4% від кількості та 9,7% від суми

* У тому числі ошадні сертифікати.

Рис. 1. Структура зобов'язань банків

Джерело: [9]

всіх операцій з картками (за аналогічний період 2021 року частка операцій за кордоном становила 3,8% від кількості та 3,9% від суми) [9].

Отже, банки зберегли довіру своїх клієнтів, були ліквідними та платоспроможними. В результаті пасиви банківського сектору зростають (на кінець 2022 році вони становили 2133 млрд грн порівняно з 1956 млрд грн у 2021 році). Така тенденція продовжується й надалі, у 1 кварталі 2023 року зобов'язання зросли ще на 2.3% (45 млрд грн).

Збільшення фондування банків забезпечує їм можливість здійснювати активні операції, зокрема надавати кредити своїм клієнтам.

З таблиці 2 бачимо, загальні активи банків збільшуються, однак кредитування сповільнюється в умовах невизначеності. У 2020 році через введення карантинних обмежень та локдауну загальна вартість кредитів зменшилась на 7%. У 2021 році економіка почала відновлюватися, тому зросло кредитування як фізичних осіб, так і бізнесу.

Однак, в результаті воєнного вторгнення активи почали скорочуватися, зросла проблемна заборгованість, кількість нових кредитів не покривала ті, що були погашені, тому в 1 кварталі 2023 році загальна вартість активів становила близько 1002 млрд грн, що на 3.3% менше, ніж на кінець 2022 року.

Банківська система функціонує з урахуванням різних фінансових ризиків, серед яких макроекономічний ризик, кредитні ризики, ризики капіталу, прибутковості, ліквідності та валютний ризик.

З початком повномасштабного вторгнення всі ризики мали суттєвий рівень, однак вже у червні 2023 року вони зменшилися. Високий рівень спостерігається за макроекономічним ризиком та кредитним у корпоративному секторі.

Через глибоке падіння та повільне відновлення економіки попит на кредитні ресурси пригнічений. Банки обмежують кредитування своїми наявними клієнтами або участю в державних програмах підтримки. Затяжний характер війни та масштабне руйнування енергетичної інфраструктури посилюють кредитні ризики в корпоративному сегменті.

Велика кількість малого та середнього бізнесу змушені були припинити свою діяльність. Попит бізнесу на кредитні кошти незначний, оскільки масштаби діяльності скоротилися і потреби в оборотних коштах менші, а залучення грошей на інвестиції є ризикованим.

Тож загальні втрати банків від кредитного ризику надалі зростають. Згідно фінансового звіту НБУ, банки мають ресурси для розширення своєї активної діяльності. У разі зростання попиту на кредити, банківський сектор буде здатний задовольнити його.

Макроекономічний ризик є зрозумілим, він триватиме до завершення бойових дій в країні та навіть деякий час після цього.

Національний банк України як регулятор банківського сектору відіграє значну роль у підтримці економіки та її відновлення. Коли розпочалась війна регулятор банківської системи діяв швидко та впевнено, тому банківський сектор вистояв та успішно продовжує свою діяльність. Заходи НБУ дозволяють зберігати стабільність валютного ринку, зокрема за рахунок фіксування облікової ставки та валютних інтервенцій. Підвищення нормативів резервування забезпечило ліквідність банківського сектору.

Отже, для успішного функціонування економіки країна повинна мати банківську систему, здатну виконувати всі свої функції. Банківський сектор України гідно тримається та виконує всі свої функції в дуже непростих умовах, збереження його стабільності забезпечило можливість функціонування інших сфер економіки.

Роль банківської системи у відновленні економіки надзвичайно велика. Серед потенційних загроз, які постають перед банківським сектором є:

- погіршення якості кредитного портфеля банків;
 - непрогнозований та масовий відплив залучених коштів;
 - ризики щодо кібербезпеки банків;
 - зменшення капіталізації через збиткову діяльність;
 - надмірна доларизація активів та пасивів посилює ризики ліквідності, бо зростає залежність банку від коливання курсових різниць [7].
- Банківський сектор має враховувати вище описані загрози, вдосконалити свою роботу для недопущення розвитку негативних сценаріїв. Йому слід:
- мінімізувати втрати від кредитного та операційного ризиків, що виникають через недоотримання доходів та втрат власного майна;
 - посилювати контроль за впливом ризиків та появою нових загроз фінансової стабільності банків;
 - вдосконалювати кредитну політику комерційних банків;

Таблиця 2

Активи банків за період 2019–2023 роки, млн грн

Показник	2019	2020	2021	2022	1 кв. 2023
Всього активів	1,981,594	2,205,915	2,358,324	2,718,380	2,795,629
<i>зміни в активах</i>		11.3%	6.9%	15.3%	2.8%
Кредити	1,033,430	960,597	1,065,347	1,036,213	1,001,784
<i>з них: фізичним особам</i>	206,737	199,561	242,633	209,943	206,342
суб'єктам господарювання	821,936	749,335	795,513	801,413	772,714
<i>зміни за кредитами</i>		-7.0%	10.9%	-2.7%	-3.3%
Кошти в НБУ	76,126	37,615	34,973	82,485	196,000
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	118,237	176,041	172,868	315,085	342,477

Джерело: створено автором на основі даних НБУ [9]

– підтримувати та покращувати якість банківських послуг, посилювати «клієнтоорієнтованість»;
 – створювати інноваційні продукти;
 – посилювати міжнародну співпрацю з банками та обмін досвідом з провідними країнами світу;
 – постійно вдосконалювати засоби захисту інформації для уникнення кібератак та запобіганню витоку конфіденційних даних.

Покращуючи роботу банків, підтримуючи її прибутковість та стабільність, банківська система сприяє економічному розвитку країни.

У 2022 році економіка України пережила один з найскладніших періодів за історію її незалежності. Економічні проблеми, які почалися в 2020 році під час пандемії COVID-19, посилилися після повномасштабного воєнного вторгнення та тривають досі.

За рік відбулося скорочення ВВП на 30,4%, оскільки частина території опинилася в окупації, деякі підприємства та інфраструктура були зруйновані, збут товарів та логістика значно погіршилися. Рівень безробіття суттєво зріс, так згідно даних дослідницької агенції Info Sapiens, у червні 2023 року безробіття становило 21,4% [8]. Відсутність достатньої кількості робочих місць та значна інфляція призводять до того, що все більше людей опиняється за межею бідності. Це все значно погіршує соціально-економічний стан країни. Наразі відновлення економіки стримує знижена інвестиційна привабливість більшої кількості регіонів та всієї країни загалом, низькі споживчі настрої, логістичні обмеження експорту та повільні темпи повернення емігрантів, що змушені були виїхати для порятунку свого життя.

Зовнішній борг України відносно ВВП на кінець I кварталу 2023 року становив 90,2%, що є дуже суттєвим навантаженням для країни та ставить під загрозу її платоспроможність. Така ситуація є недопустимою, оскільки перевищення допустимої межі у 55-60% ВВП створює боргову небезпеку та сповільнює темпи для економічного росту.

Стабільна та ефективна банківська система є фундаментом для відновлення економіки та здатна забезпечити успішне подолання кризового стану країни. Зокрема велику роль відіграє грошово-монетарна політика НБУ, як важливий елемент

банківської системи. Його заходи забезпечують стабільність цін та валютного курсу, підтримують інвестиційну активність та економічне зростання.

Для зростання ВВП необхідна активізація бізнесу та виробництва, тому банківська система має допомагати суб'єктам господарювання відновлюватися та розвиватися. Корпоративне кредитування слід вдосконалювати та активно впроваджувати, оскільки воно створює реальні можливості для виходу на ринок, початку або відновленню діяльності у всіх секторах економіки. Активне провадження державних програм пільгового кредитування пришвидшить економічний ріст країни.

Реалізація «план Маршала» після перемоги України передбачає значний приплив капіталів, допоможе покрити бюджетний дефіцит та зміцнить національну валюту. Всі операції мають проходити через банківський сектор, тому його завдання – забезпечити швидке обслуговування та безперебійний переказ грошових коштів.

Всі процеси у відновленні економіки пов'язані, тому розвиток бізнесу створюватиме нові робочі місця, що в свою чергу буде покращувати добробут населення. Зросте інвестиційна привабливість країни, збільшиться притік капіталів, ціни та валютний ринок стабілізується. Боргове навантаження знизиться та дозволить пришвидшити процес економічного зростання. Банківська система має стабільно та ефективно працювати, бо вона є посередником, що братиме участь на кожному етапі, що буде долати Україна на шляху до розвиненої ринкової економіки.

Важливою темою для подальших досліджень може стати вивчення та моделювання ситуацій, при яких досягалося б максимальне залучення бізнесу у післявоєнній відбудові країни. Розгляд напрямів розширення та вдосконалення державних програм пільгового корпоративного кредитування для активізації бізнесу, що стане рушійною силою для пришвидшення економічного росту країни. Розробка нової стратегії Національного банку України для стимулювання розвитку економіки через підвищення його операційної ефективності роботи, підтримку макро-стабільності, розвитку інфраструктури ринків капіталів, фінансової інклюзії тощо.

Список літератури:

1. Дзюблук О.В., Адамик Б.П., Балянт Г.Р. та ін. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / за ред. О.В. Дзюблука. Тернопіль : Астон, 2012. 358 с.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 16.07.2023).
3. Лондар С.Л., Тимошенко О.В. Фінанси : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2009. 384 с.
4. Мордань Є.Ю. Сутність, роль та значення банківської системи на сучасному етапі. 2012. URL: https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/59094/7/Mordan%20_Sutnist_rol_ta_znachennia.pdf;jsessionid=639A5C0464C452491E4124313419A21A (дата звернення: 16.07.2023).
5. Нянко В., Нянко Л. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. *Наукові записки Львівського Університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2022. № 35. С. 96–105. URL: <https://zenodo.org/record/7643321> (дата звернення: 16.07.2023).
6. Онищенко Ю.І. Формування структури банківської системи України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Одеський державний економічний університет. Одеса, 2010. 20 с.
7. Основні загрози безпеці банківської системи України та шляхи їх подолання. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osnovni-zagrozi-bezpeci-bankivskoi-sistemi-ukraini-ta-shlyakhi-ikh> (дата звернення: 20.07.2023).
8. Офіційний сайт дослідницької агенції Info Sapiens. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-category?id=0> (дата звернення: 20.07.2023).
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 25.07.2023).

10. Стрельбицька Л.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності / [за ред. М.П. Стрельбицького]. Київ : Кондор, 2004. 600 с.

References:

1. Dziubliuk O.V. (2012) Bankivska systema Ukrainy: stanovlennia i rozvytok v umovakh hlobalizatsii ekonomichnykh protsesiv [Banking system of Ukraine: formation and development in the conditions of globalization of economic processes] In O.V. Dziubliuk, B.P. Adamyk, H.R. Baliant (Eds.). Ternopil: Aston, p. 358. (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrainy "Pro banky i bankivsku diialnist" [Law of Ukraine "On Banks and Banking Activity"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (accessed July 16, 2023).
3. Londar S.L., Tymoshenko O.V. (2009) Finansy [Finances]: navch. posib. Vinnytsia: Nova Knyha, p. 384. (in Ukrainian)
4. Mordan Ye.Iu. (2012) Sutnist, rol ta znachennia bankivskoi systemy na suchasnomu etapi [The essence, role and significance of the banking system at the modern stage]. Available at: https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/59094/7/Mordan%20_Sutnist_rol_ta_znachennia.pdf;jsessionid=639A5C0464C452491E4124313419A21A (accessed July 16, 2023).
5. Nianko V., Nianko L. (2022) Bankivska systema za voiennoho stanu ta u pisliavoiennomu vidnovlenni Ukrainy [The banking system during the martial law and in the post-war reconstruction of Ukraine]. *Naukovi Zapysky Lvivskoho Universytetu Biznesu ta Prava. Seriia Ekonomichna*, vol. 35, pp. 96–105. Available at: <https://zenodo.org/record/7643321> (accessed July 16, 2023).
6. Onyshchenko Yu.I. (2010) Formuvannia struktury bankivskoi systemy Ukrainy [Formation of the structure of the banking system of Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.08 – hroshi, finansy i kredyt, Odeskyi derzhavnyi ekonomichnyi universytet. Odesa, pp. 20. (in Ukrainian)
7. Osnovni zahrozy bezpetsi bankivskoi systemy Ukrainy ta shliakhy yikh podolannia. Analychna zapyska [The main threats to the security of the banking system of Ukraine and ways to overcome them. Analytical note]. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osnovni-zagrozi-bezpeci-bankivskoi-sistemi-ukraini-ta-shlyakhi-ikh> (accessed July 20, 2023).
8. Ofitsiyni sait doslidnytskoi ahentsii Info Sapiens [The official site of the research agency Info Sapiens]. Available at: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-category?id=0> (accessed July 20, 2023).
9. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed July 25, 2023).
10. Strelbytska L.M. (2004) Osnovy bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy ta bankivskoi diialnosti [Security basics of the banking system of Ukraine and banking activity]. In M.P. Strelbytskoho (Eds.). Kyiv: Kondor, p. 600. (in Ukrainian)